

До Председателя на научно жури,
определено със Заповед № Р-109-248/18.05.2018 г.
на Ректора на Медицински университет – Варна

Приложено представям: **Рецензия**
по процедура за придобиване на ОНС „Доктор”
с кандидат **Д-р Теодора Владимирова Николова,**
докторант в самостоятелна форма на обучение на тема:
“Орални изяви при деца с вродени сърдечни малформации“

Изготвил становището: **Доц. Д-р Ани Божидарова Белчева-Криворова, дм.**
Научна специалност: **Детска дентална медицина**
Институция: **МУ-Пловдив, ФДМ, Катедра по Детска дентална медицина**

Адрес и контакти:
Пощенски адрес: **4003 Пловдив, ул. Христо Ботев №3**
Електронен адрес: **abeltcheva@yahoo.com**
Телефон: **0889 52 89 32**

РЕЦЕНЗИЯ

От: Доц. д-р Ани Божидарова Белчева-Криворова, дм., от катедра „Детска дентална медицина”, Факултет по дентална медицина, МУ-Пловдив, член на научно жури, включена със заповед № Р-109-248/18.05.2018 на Ректора на Медицински университет – Варна и избрана за официален рецензент със заповед № Р-109-339 от 05.06.2018 г

Относно: дисертационен труд на тема: **“Орални изяви при деца с вродени сърдечни малформации“** за придобиване на образователна и научна степен „доктор”, по област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.2. Стоматология и Научна специалност „Детска стоматология”.

Автор: Д-р Теодора Владимирова Николова, Катедра по Детска дентална медицина, ФДМ, МУ – Варна.

Научен ръководител: Доц. д-р Радосвета Стоянова Андреева-Борисова дм, Катедра по Детска дентална медицина, ФДМ, МУ – Варна.

1. Общо представяне на процедурата по защитата

Представеният ми комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с Правилника в МУ-Варна от процедурата за придобиване на ОНС “доктор”. Приложени са следните документи:

- Автобиография;
- Копие от диплома за завършена ОКС „Магистър”;
- Дисертационен труд – 1 екземпляр;
- Автореферат 1 екземпляр;
- Копия на публикациите, свързани с темата на дисертацията;
- Заповед за зачисляване в докторантура;
- Протокол от изпит за докторски минимум по специалността;
- Заповед за отчисляване с право на защита;

- Протокол от КС с положително решение за готовността за защита;
- Декларация за оригиналност на приложените документи;
- Декларация за достоверност на представените документи.

Докторантът е приложил списък от 3 публикации, свързани с дисертационния труд.

Документите отговарят на изискванията на МУ-Варна. Подредени са коректно и прегледно.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Д-р Теодора Владимирова Николова завършва висшето си образование по Дентална медицина във ФДМ, Медицински Университет - гр. София през 2012 година. От 2013 г. е асистент към Катедрата по Детска дентална медицина на ФДМ, МУ гр. Варна. Д-р Николова се включва активно в учебната програма, води упражнения по Пропедевтика на детската дентална медицина, Дентална профилактика и Клиника на детската дентална медицина, като асистент. Д-р Николова работи и в частна практика в Медико-Дентален Център „Империал“ - гр. Варна.

Дисертантът владее отлично английски език, има компютърна грамотност.

Дисертационният труд разработва от първите години на асистентството си.

3. Актуалност на проблема:

Дисертационният труд е написан на 175 страници, с литературен обзор 68 страници, цел и задачи – 1 страница, материал и методика – 10 страници и 43 страници резултати и обсъждане. Онагледен е с 11 таблици, 26 фигури. Представени са 6 приложения. Литературната справка включва 310 литературни източника, от които 19 са на кирилица и 291 на латиница.

Актуалността на проблема се посочва още във **въведението**, където се коментира, че вродените сърдечни малформации (ВСМ) са едни от най-честите вродени аномалии при деца, със средна честота от приблизително 8-10 случая на 1000 живородени. Днес по-голямата част от децата с тежки сърдечни заболявания биват оперирани успешно, но при много от тях, страдащи от комплексни заболявания, хирургичното лечение има само палиативен ефект и не коригира напълно дефекта.

Децата с комплексни ВСМ често са подложени на редовен, продължителен прием на лекарствени препарати. Липсват достатъчно данни за оралните последици за здравето

на медицински компрометираните деца, причинени от продължително лечение. Съществува силната взаимовръзка между ксеростомията и фармакологичното лечение. Освен това много фармацевтични препарати, назначавани за дългосрочна употреба, имат ниско рН (висока киселинност) и съдържат захар.

Много от хроничните заболявания в детска възраст се свързват с влошено орално здраве. Децата с ВСМ имат по-висок среден брой пародонтални единици и значително по-високи средни стойности на dmft/DMFT. От друга страна при децата с ВСМ развитието на орални заболявания може да изложи на риск общото им състояние.

Горепосочените факти определят **актуалността** на дисертационната разработка.

Целта е формулирана ясно. За изпълнението и са поставени 5 задачи. Първата задача оценява разпространението на кариозните заболявания сред деца с ВСМ, приемащи медикаментозна терапия. Идеята е да се сравнят с контролна група здрави деца. Втора задача изследва разпространението на пародонталните заболявания при деца с ВСМ. Търси се сравнение на същите показатели при здрави контроли. Трета задача проучва опита и мнението на родителите на деца с ВСМ и съпоставя с получените от родителите на здрави деца отговори. Търси се информираност и опит относно дентална здравна информация и дентално лечение. Четвърта задача изучава опита на денталните медици касаещ прилагането на профилактика и дентално лечение на деца с ВСМ. Пета задача проучва ендемогенната киселинност на най-често използваните в детската кардиология медикаменти за перорално лечение на ВСМ.

Задачите са правилно структурирани и това дава възможност за доказване на поставената цел.

4. Познаване на проблема.

Докторантката задълбочено е изучавала темата. Това проличава от задълбочения литературен обзор. Той дава богата информация по всички разглеждани въпроси. Литературният обзор разглежда стегнато и подредено проучвания по проблема у нас и в чужбина. Д-р Николова е цитирала съвременните български автори, които са работили по темата и близки проблеми. Представени са етиологията и патогенезата на зъбния кариес и гингивалното възпаление, рисковите фактори за тяхното развитие и защитните фактори за

тяхната превенция. Разгледани са основните проблеми при денталното лечение на деца с ВСМ.

5. Методика на изследването

Обект на изследване по първа и втора задача са 100 деца от Варненска област на възраст от 4 до 17 години с ВСМ, съответстващи им по пол и възраст здрави контроли. По трета задача анкетното проучване е върху 200 родители на деца с ВСМ, четвърта задача изследва мнението и опита на 100 лекари по дентална медицина от гр Варна и гр. София. По пета задача се проучват пет от най-често използваните в детската кардиология медикаменти за перорално лечение на ВСМ.

Методите са групирани съобразно изпълнението на поставените задачи в тяхната логическа и хронологична последователност: документален (за събиране на данни за включените в проучването деца); клинични методи, включващи изследване на децата за кариозност, наличие на плака и/или гингивално възпаление, както и параклинични методи - In vitro изследвания с рН метър. Отговорите на родителите на деца с ВСМ са сравнени с тези на родителите на здрави деца чрез адекватно разработен анкетен метод. Социологическа анкета оценява и опитът на денталните медици при работа с деца с ВСМ. Използван е богат набор от статистически методи: дисперсионен, вариационен, корелационен и сравнителен анализ, както и графичен и табличен метод за онагледяване на получените резултати.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд.

Литературният обзор всеобхватно отразява проблематиката на широко разпространените в детска възраст кариес и гингивалното възпаление като се акцентира на рисковите фактори за тяхната поява при деца с ВСМ и евентуални рискове за общото здравословно състояние на тези деца.

Целта е ясна и добре формулирана.

Задачите включват клинични, социологични и експериментални проучвания. Посочените пет задачи осигуряват изпълнението на поставената от дисертанта цел. Те включват провеждането на клинично проучване за разпространението на зъбен кариес,

зъбна плака и гингивално възпаление сред група деца с ВСМ и сред група здрави, съответстващи по пол и възраст контроли. Чрез социологически анкетни проучвания се установяват нагласата на родителите на деца с ВСМ към полученото до момента дентално лечение, както и опита и нагласата на денталните медици към приема на такива пациенти. Чрез лабораторен експеримент се установява ендегенната киселинност на някои от най-често използваните в детската кардиология медикаменти.

Глава “Материал и методи” представя систематизирано използвания материал и методи за реализация на изследването.

Глава “Резултати и обсъждане”- представени са резултати от поставените задачи. Обсъждането е направено отделно.

Резултатите по първа задача показват, че кариесът е високо и по-скоро равномерно разпространен сред двете групи, но все пак в по-голяма степен засяга болните деца – 100% от СНД групата, срещу 94,5% за Стр. групата. Средните стойности на индекса (dmft/DMT) показват статистически значими по-високи нива в групата деца с ВСМ. Притеснителен факт, е че при изчислението на dmft/DMT индексите най-голяма процент са регистрирани кариозни лезии (D) и почти никакви регистрирани obturации (F). В обсъждането д-р Николова подчертава реално съществуващия риск от одонтогенен инфекциозен ендокартит при усложнения на кариозното заболяване. Препоръчва се децата с ВСМ да бъдат по-интензивно профилактирани и навременно санирани, за да не се допуска влошаване нивото на орално здраве, тъй като усложненията биха могли да застрашат живота им.

При втора задача се установява, че във възрастовата група от 4-7 год. няма статистически значима разлика между разпространението на видима плака сред болните и здравите деца, но има такава при сравнение броя на децата с видимо гингивално възпаление между двете групи ($p < 0,05$). Средните стойности и на двата индекса (PI и GI) показват статистически значими по-високи нива в групата деца с ВСМ.

При анализ на резултатите във възрастовата група от 8-17 год. се установява, че няма статистически значима разлика между разпространението на видима плака сред болните и здравите деца – то е високо (над 95%) и за двете. Болните деца отново показват по-високи

нива на разпространение на гингивално възпаление. Статистически значима е разликата в средните стойности на сметите PI за двете групи пациенти.

В обсъждането д-р Николова обобщава, че зъбната пака и гингивалното възпаление са често срещан проблем сред децата във Варненска област и че децата с ВСМ са в риск спрямо здравите си връстници, изразен чрез индексите, обективизиращи оралното здраве.

В трета задача се установява, че родителите на деца с ВСМ са удовлетворени в по-ниска степен от качеството на получената до момента дентална помощ, в сравнение с родителите на здравите деца. В обсъждането, д-р Николова подчертава, че децата с ВСМ и техните семейства имат нужда от специално внимание, повече клинично време и по-комплексни общомедицински познания от страна на денталния екип.

В четвърта задача се установява, че нито един от анкетираните дентални медици не е получавал следдипломно обучение, свързано с работа с деца с ВСМ. Всички дентални медици, включени в анкетното проучване, считат, че профилактиката и лечението на деца с ВСМ има своите специфики и се чувстват несигурни при приема на тези пациенти в денталния кабинет. В обсъждането се подчертава необходимостта от създаване на тясно сътрудничество между педиатри, детски кардиолози и дентални медици, с цел предлагане на по-комплексни и ефективни орална профилактика и лечение на деца с ВСМ.

Пета задача установява, че средните стойности на едногенно рН на подобрите за изседване 5 медикамента, често употребявани в детската кардиология, варират между 3 и 4,2. Тези стойности доказват, че децата подложени на системен прием на тези медикаменти са с висок риск от развитие на кариоен процес и зъбни ерозии. В обсъждането се препоръчва децата с ВСМ да избягват прием на перорални медикаменти, съдържащи захароза, както и съчетаване на медикаментозния прием с активна профилактика – чести процедури по лична орална хигиена с достатъчна продължителност, ендогена и/или екзогенна флуорна профилактика, съобразена с възрастта и специфичните нужди некариесогенна диета. Подчертава се наложителността пациенти с висок кариес риск да бъдат регистрирани като такива още в най-ранна детска възраст и това би било възможно при установяване на тясно сътрудничество между детски кардиолог и детски дентален лекар.

Дадени са препоръки насочени към дентални пациенти с ВСМ.

Направено е заключение с 13 подточки, някои от които звучат като резултати. Те могат да се коригират и да представят основните изводи, произтичащи от получените резултати.

Извод: Има един извод, който е по-скоро заключение или обобщение. Посочва се нуждата от провеждане на още проучвания по темата с цел оптимизиране качеството на предлаганото дентално лечение за децата с ВСМ.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката.

Като приноси могат да се приемат следните разработки

Приноси с оригинален характер:

1. Провежда се клинично проучване върху разпространението и интензитета на кариозното заболяване сред деца с ВСМ.
2. Провежда се клинично проучване върху разпространението на зъбна плака и гингивално възпаление сред деца с ВСМ.
3. Проучват се нагласата и удовлетвореността на родители на деца с ВСМ спрямо получената до момента дентална помощ за децата им.
4. Проучват се опитът и нагласата на денталните медици към лечение на деца с ВСМ

Приноси с научно-приложен характер:

1. Изготвят се оригинален комплекс от профилактични мерки, насочени към дентални пациенти с ВСМ.
2. Доказва се, че във всички групи медикаменти, включвани в системната медикаментозна терапия на пациенти с ВСМ, има представители с кисела природа.

8. Преценка на публикационната активност

Във връзка с дисертационния труд д-р Николова има 3 публикации от 2018г. И трите са в реферираното списание Scripta Sc Med Dent на МУ-Варна. Някои нямат данни за книжка, брой и страници на публикуване. Публикациите представят литературния обзор по дисертацията в три части. Необходимо е популяризиране на резултатите от направените проучвания.

9. Лично участие на докторантката. Представеният дисертационен труд е лично дело на автора.

10. Авторефератът обективно отразява дисертационния труд. Изработен е според изискванията на закона за развитие на академичните кадри.

11. Критични бележки и препоръки.

Дисертантката се е съобразила с направените от мен забележки в хода на проучванията и ги е отразила в окончателния вариант на разработения труд.

За някои от задачите материалът би могъл да се увеличи, за да бъдат резултатите по представителни и достоверни и да могат да се изведат конкретните изводи, които да се формулират самостоятелно.

Публикациите по разработваната тема са оскъдни, необходимо е популяризиране на основните резултати. Тези забележки не намаляват качествата на дисертационния труд.

Бих препоръчала продължаване на изследванията по проблема и клинично приложение с проследяване на резултатите от профилактичните насоки, предложени при лечение на деца с ВСМ.

Заклучение

Дисертационният труд на д-р Теодора Владимирова Николова “Орални изяви при деца с вродени сърдечни малформации“ съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват принос в науката и отговаря на ЗРАС в Република България, Правилника за неговото прилагане и Правилника за условията и реда за придобиване на научните степени и заемане на академични длъжности във Факултет по дентална медицина, Медицински Университет „Проф. Д-р Параскев Стоянов“- Варна.

Научният труд доказва, че дисертантката притежава теоретични познания и професионални умения за самостоятелно провеждане на изследвания.

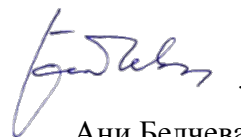
Поради гореизложеното убедително давам своята положителна оценка за цялостно разработения дисертационен труд, постигнатите резултати и приноси и предлагам на почитаемото жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на д-р Теодора Владимирова Николова.

12.07.2018 г.

Пловдив

Рецензент:

Доц. Д-р

Ани Белчева-Криворова, дм